

Foto: Lex van Lieshout

JACOB MOERMAN

In 2008 besloot de toenmalige staatssecretaris Marja van Bijsterveldt (van 2010 tot 2012 minister) om de zak/slaagregelingen voor het voortgezet onderwijs op verschillende punten aan te scherpen. Op 1 augustus 2011 werd een deel van de nieuwe regelingen van kracht. Leerlingen moeten vanaf dat moment voor het centraal examen (ce) gemiddeld een voldoende halen (5,5) om te kunnen slagen. Daarnaast geldt dat ze op havo en vwo nu voor de kernvakken Nederlands, Engels en wiskunde maximaal slechts één 5 als eindcijfer (het gemiddelde van het cijfer voor het schoolexamen (se) en het cijfer

voor het ce) mogen halen. Wat gaat deze maatregel in de praktijk betekenen?

Sultan Akbay, docente Engels voor de bovenbouw aan het Willem de Zwijgercollege in Papendrecht, merkt vooral dat de leerlingen door de nieuwe regels nog meer onder druk komen te staan. 'Met name de zittenblijvers hebben het moeilijk', geeft ze aan. 'En ik denk niet dat de nieuwe eisen de leerlingen aanzetten om harder voor de vakken Engels, Nederlands en wiskunde te gaan werken. Het demotiveert eerder de leerlingen die niet zo sterk zijn.'

Zoals alle docenten Engels beseft Akbay dat ook zij in moet spelen op de nieuwe regels. 'De afgelopen

jaren is de nadruk steeds meer komen te liggen op het behalen van het ce. Om die reden staat in mijn lessen de leesvaardigheid vaker op de voorgrond. Alle andere vaardigheden die aan bod komen in het se, zoals de luistervaardigheid, schrijfvaardigheid en de spreekvaardigheid, zijn daardoor wel iets in de verdrukking gekomen.'

Talenten

Akbay benadrukt dat ook zij ernaar wil streven om alle leerlingen een voldoende te laten halen. 'Maar tegelijkertijd zie ik nu veel leerlingen als het ware verdrinken. Sommigen zijn heel goed in veel bètavakken, maar blijven zitten omdat ze moeite hebben met de kernvakken

Engels en Nederlands. En dat begint al in de onderbouw. Om die reden haken veel leerlingen in een vroeg stadium af. En dat is jammer, omdat ze nu niet hun talenten volledig kunnen ontwikkelen.'

Een van de naaste collega's van Sultan Akbay is Gea Bos, die havo- en vwo-leerlingen van het Willem de Zwijgercollege van de onderbouw lesgeeft in Engels. Daarnaast geeft ze les aan de bovenbouwleerlingen van de mavo. 'Op de mavo werden verscherpte eindexameneisen al twee jaar geleden ingevoerd', geeft zij te kennen. 'De mavoleerlingen moeten op alle vakken van het ce gemiddeld een 5,5 halen. En dat was vóór die tijd niet het geval. Het is dus voor leerlingen flink zwaarder

DE NIEUWE EINDEXAMENEISEN

Verdeelde reacties op normen ministerie van OCW

Vanaf het schooljaar 2012–2013 geldt dat leerlingen van havo en vwo voor het examen niet meer dan één 5 als eindcijfer mogen halen voor de vakken Nederlands, Engels en wiskunde. Het is een van de aanscherpingen in de eindexameneisen van Marja van Bijsterveldt, voormalig minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Hoe denken de mensen uit de praktijk over de nieuwe eis voor het behalen van het examen? Een rondgang leidt tot uiteenlopende reacties, die zeker niet allemaal positief zijn.

‘Al in de brugklas is de leesvaardigheid belangrijker dan voorheen. En we zijn strenger geworden wat betreft de overgang naar de tweede klas’

geworden. Er zijn inmiddels leerlingen gezakt die met de oude regeling waren geslaagd.’

De docenten aan de mavo van het Willem de Zwijgercollege houden nu in een eerder stadium rekening met het ce. Bos: ‘Met name bij de overgang van het derde naar het vierde jaar zijn we strenger geworden. Ook besteden we meer aandacht aan de leesvaardigheid. En al in de derde klas geven we de leerlingen examentrainingen, zodat ze alvast aan de praktijk van het examen kunnen wennen. En dat werkt goed.’

Vanuit deze ervaring gaan Bos en haar collega’s nu ook de havo- en vwo-leerlingen al in een zeer vroeg stadium trainen, met het oog op het examen. ‘Al in de brugklas is de leesvaardigheid daardoor belangrijker dan voorheen. En we zijn strenger geworden wat betreft de overgang naar de tweede klas.’

Maar toch, ondanks alle geslaagde inspanningen van de docenten en de schoolleiding om in te spelen op de veranderde regelgeving, weet Gea Bos eigenlijk niet of ze de zwaardere criteria nu wel zo’n goed idee vindt. ‘Waarom is wiskunde belangrijker dan bijvoorbeeld geschiedenis? Ik vind de eindexameneisen bij de mavo beter, omdat daar alle vakken even zwaar wegen. En verder: wat betreft de leerlingen met dyslexie vind ik de nieuwe eisen te heftig. Gelukkig heb ik een training gevolgd om deze leerlingen beter te kunnen begeleiden. En ze krijgen ook bij ons extra tijd tijdens het maken van de examens.’

Resultaten

Ineke van Pol, docente wiskunde, coördinator van de klassen 5 en 6 en examensecretaris aan het Willem Lodewijk Gymnasium in Groningen, vindt de nieuwe eis daarentegen ‘niet verkeerd’. ‘Maar dat zeg ik dan nadrukkelijk vanuit mijn positie als docente aan een gymnasium, waar de examenresultaten over het algemeen goed zijn. Ik heb de resultaten van de afgelopen twee jaar bekeken van onze leerlingen voor Nederlands, Engels en wiskunde. En daaruit blijkt dat er niet meer leerlingen zouden zijn gezakt als de nieuwe eis al twee jaar geleden was ingegaan.’

Bezwaarlijk vindt Van Pol evenwel dat over een aantal jaren mogelijk een rekentoets een vast onderdeel

wordt van het eindexamenpakket. ‘Er zijn plannen om de vwo-leerlingen volgend jaar in het kader van het se deze rekentoets te laten maken, waarvoor minimaal een 5 moet worden gehaald. En die eis gaat voor alle scholen in Nederland gelden. Ik vind dat wiskunde en rekenen dan te zwaar meewegen.’

Sjoukje de Vries, docente Nederlands aan de school Kamerlingh Onnes in Groningen, benadrukt dat ook haar vak door de nieuwe eisen belangrijker is geworden. ‘En dat heeft natuurlijk een effect op de lessen’, vertelt ze. ‘De nadruk is meer dan voorheen op de leesvaardigheid komen te liggen. En die gaat ten koste van de tijd die ik als docent Nederlands kan besteden aan de andere onderdelen, zoals schrijven, luisteren, spreken en literatuur. Dat vind ik jammer.’

Het taalbeleid van haar school is erop gericht om ook met de andere vakken aandacht te schenken aan de leesvaardigheid. Niet alleen bij de buitenlandse talen, maar ook bij de bètavakken en geschiedenis en aardrijkskunde. De Vries: ‘Als een leerling bij geschiedenis er moeite mee heeft om een hoofdstuk te begrijpen, weet de docent hoe hij zo’n leerling aan kan zetten om de tekst beter aan te pakken. Ik vind het zeer goed dat dit beleid al een groot aantal jaren verankerd is in ons schoolsysteem. Het is belangrijk dat de andere vakken meewerken aan de taalontwikkeling van de leerlingen. Niet alleen op het gebied van lezen, maar ook op het gebied van spreken en luisteren.’

Daarnaast werkt De Vries sinds kort met Diataal, een onafhankelijke methode die de leesvaardigheid van de leerlingen toetst. ‘Er zijn ook scholen die met oude Cito-toetsen werken om de leesvaardigheid van de leerlingen bij te spijkeren, maar wij werken op school liever met deze methode. In het se toetsen we de leerlingen eveneens voor leesvaardigheid. Dat doen we mede om de cijfers van het se en het ce meer op elkaar af te laten stemmen. De cijfers tussen deze twee examens mogen immers niet te veel uit elkaar lopen, anders krijgt de school problemen met de inspectie.’

Inspectie

De Vries doelt op het rapport *De beoordeling van opbrengsten in het voortgezet onderwijs* van de Inspectie van het Onder-

‘Het verschil in cijfers tussen het se en het ce mag niet te groot worden. Gebeurt dat wel, dan dreigt de school op de vingers te worden getikt’

wijs van het ministerie van OCW. Daarin staat: ‘Sinds september 2007 telt het verschil tussen het schoolexamen en het centraal examen mee in het beoordelen van de opbrengsten. (...) Een afdeling krijgt het oordeel “groot verschil” als het se-cijfer gemiddeld meer dan een half punt hoger is dan het ce-cijfer en “zeer groot verschil” als het se-cijfer meer dan 1,0 punt hoger is dan het ce-cijfer. (...) De Inspectie richt zich bij de beoordeling op de afgelopen drie jaar. Wanneer een school een groot of zeer groot verschil vertoont, wordt dit negatief beoordeeld: de leerlingen van deze school worden onevenredig bevoordeeld.’

Yke Schotanus, docent en sectievoorzitter Nederlands aan de school Het Rhedens in Roozendaal, geeft aan dat in heel Nederland ongeveer een kwart van de vwo-leerlingen bij Nederlands een onvoldoende scoort op het ce en het gemiddelde slechts een 6,3 is. Is het dan niet verleidelijk om de leerlingen de mogelijkheid te geven om deze slechte score omhoog te halen via het se? ‘Men beweert weleens dat sommige docenten dat doen,’ geeft hij aan, ‘maar ik ken geen voorbeelden. Bovendien: de mogelijkheid is beperkt, omdat het verschil in cijfers tussen het se en het ce niet te groot mag worden. Gebeurt dat wel, dan dreigt de school op de vingers te worden getikt. Het is dus voor scholen steeds belangrijker geworden om ervoor te zorgen dat de se-cijfers juist laag zijn of dat de leerlingen goed scoren op het ce, uit angst voor de inspectie. En die mentaliteit gaat ten koste van het vak Nederlands als geheel.’

Gebleken is dat de docenten Nederlands nu maar al te vaak onder druk worden gezet om de leerlingen niet alleen zo veel mogelijk te laten oefenen met de leesvaardigheid, maar zelfs oude examens in het se te stoppen, om ze op die manier te motiveren zich beter voor te bereiden. Schotanus: ‘Die druk is afkomstig van de schoolleidingen. Soms wordt inderdaad gebruik gemaakt van oude Cito-toetsen, ter voorbereiding op het se. Ik doe daar niet aan mee. Op deze manier gaat de aandacht immers veel te veel uit naar alleen de leesvaardigheid en worden de andere onderdelen van Nederlands, zoals literatuur en spreekvaardigheid, de ondergeschoven kindjes. En dat lijkt mij geen goede zaak.’

Schotanus weet dat het gemiddelde verschil tussen de cijfers van het ce en het se van zijn leerlingen voor Nederlands meer is dan de toegestane norm. ‘Dat was bij Nederlands op mijn school het afgelopen jaar een 0,7. Natuurlijk probeer je als docent Nederlands in de eerste plaats te voldoen aan de eisen en doe je er moeite voor om het verschil te verkleinen. Maar gelukkig is bij ons op school wat ruimte doordat het verschil tussen het se en het ce bij andere vakken erg klein is en het gemiddelde goed uitpakt. Nederlands zorgt er in mijn geval dus niet voor dat de school in de problemen komt. Bovendien heb ik samen met mijn collega’s de schoolleiding ervan overtuigd dat het se andere vaardigheden toetst en dat het ce-cijfer op het vwo laag gehouden wordt. De scores bij Nederlands worden daarom als het ware gedooft.’

Bepalend

Pieter Zonderwijk, die als locatiedirecteur deel uitmaakt van de schoolleiding van Het Rhedens in Roozendaal, geeft aan dat zijn school ook dit jaar probeert te voldoen aan de eisen die aan het examen worden gesteld. Geeft zijn school extra aandacht aan de vakken Engels, Nederlands en wiskunde? ‘Wij proberen onze leerlingen zo goed mogelijk voor te bereiden op de examens’, vertelt hij. ‘Het verschil met vorig jaar is nu dat de kernvakken meer bepalend zijn voor de uiteindelijke uitslag. Maar we maken de kernvakken daardoor niet specialer dan de andere vakken. Natuurlijk, we geven de leerlingen de mogelijkheid om examentraining te kunnen doen. Maar die mogelijkheid bieden we ook voor de andere vakken.’

Vindt Zonderwijk nu niet dat er sprake is van een overmatige druk van het ce ten opzichte van het se? ‘Een eindexamen zorgt bij een school altijd voor een druk’, reageert hij. ‘Als de overheid deze eisen stelt, vind ik dat een school zich daaraan heeft te houden.’ En hoe gaat de school om met de druk van de inspectie? ‘Er zijn vakken waarvoor het moeilijker is om het verschil tussen het se en het ce te beperken. Als schoolleiding kijken we natuurlijk serieus naar deze gegevens en denken we met de docenten mee om het verschil te verkleinen. Maar als schoolleiding geldt eveneens: het gaat om het totaal van de cijfers voor alle vakken.’ ■